

Hvem var Ötzi?

DNA-teknologien har gitt mange nye svar på hvem Ötzi var, hvordan han levde og hvordan hans siste timer var.

AV TERJE STENSTAD | PUBLISERT 15. NOV. 2011 | OPPDATERT 13. SEP. 2020

Rekonstruksjon av ismannen Otzi med fjellandskap i bakgrunnen

Ötzi bar våpen som øks, bue, piler, en dolk med slire og et flintblad. Han hadde på seg lue, sko av lær, bukser, klær på overkroppen, pelskap, livreim med skinnpung og et lendelede. Maten han hadde med var kjøtt fra steinbukk. Foto: Ochsenreiter /EURAC/Samadelli/Staschitz

I september 1991 oppdaget et ektepar på fjelltur i Alpene et lik som stakk opp av isen. Den brune kroppen var en mann som levde for 5200 år siden i steinalderen. Ingen arkeolog hadde regnet med å finne et så gammelt menneske så godt bevart. Mannen fikk navnet Ötzi etter funnstedet høyt oppe i fjellene ved Ötztal-dalen i Italia, bare 92 meter fra grensen til Østerri

Vi har lagd en dramatisering av Ötzis siste ferd, en gang i mai, cirka år 3200 før Kristus:

Ötzis siste timer

Gjeterne Ötzi og Axo er på vei opp på fjellet fra hjembygden i Vinschgau-dalen. Mennene skal følge saueflokken på beite. godt stykke oppe på fjellet blir de overrasket av et plutselig snøvær. Gjeterne kjenner fjellet godt, og søker ly i en kløft.

Der blir de sittende i noen timer, de snakker sammen, men stemningen mellom dem er anspent og samtalen går over i krangel. Med ett er de voksne mennene i nevekamp. Ötzi mister fotfestet og faller. Han slår seg kraftig i bakhodet, men tu opp igjen. Idet han reiser seg, kommer Axo farende mot ham med buen spent.

Det lyser ondskap i vennens blikk, som drar opp en pil fra ryggmeisen han bærer, og spenner buen. Ötzi prøver å vri seg unna, men det er for sent. Flintspissen treffer ham i skulderbladet. Smerten er voldsom og intens. Venstrearmen er som lammet, og han kjenner blodet pumpe ut av kroppen. Gjeteren segner om og bruker sine siste krefter på å sette fra seg utstyret han selv bærer med seg. Han legger seg ned på bakken og prøver å vri kappen over seg for å stoppe blødningen. Ötzi legger hodet mot en steinblokk. Det ene øret bretter seg forover uten at han merker det.

Axo har forlatt åstedet, det er stille rundt ham, og snøen faller lett. Ötzi føler seg trøtt. Trøttheten brer seg ut over hele kroppen. Han klarer ikke å stritte imot, han har ingen krefter igjen. Gjeteren trekker sitt siste åndedrag. Hjertet slutter å slå løpet av noen lange nattetimer dekkes kroppen av snø, og han er forvandlet til Ismannen Ötzi.

Krimgåte

Kanskje var Ötzis siste timer slik. Vi kommer aldri til å finne ut akkurat hva som skjedde den natten han døde. Men de siste undersøkelsene som er gjort av Ötzi, viser et sår fra en pilspiss av flint. Pilspissen har vært nær ved å punktere den ene lungen. På veien har den ødelagt viktige blodårer, skadet nerver i den ene armen og ført til kraftige blødninger. Sannsynlig blødde Ötzi ihjel i løpet av minutter. Et brudd på kraniet, blåmerker og et dypt kutt i hånden kan også tyde på at han var involvert i en slåsskamp like før han døde. Falt han - eller ble han overfalt? Vi må også gjette oss til om han var en gjeter, jeger eller kriger.

Fingernegl ga svar

Forskere har funnet ut mye om Ötzi. Han var 160 cm høy og veide 50 kg mens han levde. Prøver av arvestoffet viser at Ötzi var rundt 45 år gammel da han døde. Han hadde mørkebrunt, nesten svart hår. Håret hans var om lag ti centimeter langt, han hadde sannsynligvis skjegg. Skjelettet og beina forteller historier om tøff klatring og frostskafer i tærne. I magen hadde han egg fra en rundorm som snyltet på maten han spiste og plaget ham.

En fingernegl forteller om de siste månedene han levde. Linjer på tvers av neglen viser at immunforsvaret, kroppens forsvar for å holde seg frisk, ble utsatt for angrep tre ganger de siste månedene før Ötzi døde. Sykdom og mangel på medisiner gjorde at folket i steinalderen ikke levde så lange liv som vi gjør i dag. 45 år gamle Ötzi var derfor for en ganske gammel nå å regne.

Var han smed?

Alt tyder på at Ötzi bodde i fjellene på grensen mellom Italia og Østerrike. Sannsynligvis var han del av en bondefamilie. Undersøkelser av maten han spiste, gjør forskerne sikre på at han bodde i Vinschgau de siste ti årene av livet. I håret han det funnet rester av metaller. Lungene hans er mørke, fulle av sot. Det betyr at Ötzi har tilbragt mye tid foran åpen ild. Kan han også arbeidet som smed?

Kjøttpudding og brød

Undersøkelser av magen til Ötzi forteller om hans siste måltid. Det bestod av en kjøttpudding med grønnsaker. Rester av magen forteller at han spiste brød til måltidet. I magen hadde Ötzi 30 sorter pollen. Dette har han fått i seg gjennom maten han spiste, vannet han drakk og fra luften han pustet inn. Pollen er fra trær som vokser sør for Alpene. Ötzi må ha vært i Vinschgau 12 timer før han døde.

Døde på forsommeren

Funnet av pollen forteller også om tiden på året da han døde: Ett av sporene er pollen fra et bøketre som blomstrer fra mai til juni. Et annet spor er lønneblader funnet i en beholder lagd av bjørk, som Ötzi bar med seg på fjellet. Mengden av klorofyllbladene viser at de nylig var plukket. Når vitenskapsfolk setter alle brikkene sammen, vet de at Ötzi døde en gang sent på våren eller tidlig om sommeren.

KRLE OG HISTORIE HISTORIE

Meldinger ved utskriftstidspunkt 3. april 2025, kl. 07.31 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.